

Халімова В. Д.

Французька традиція дослідження історії туризму

Дослідження туризму як особливого наукового напрямку розпочалося наприкінці ХІХ ст., коли туризм почав активно впливати на суспільство і суспільні відносини. Туризм поступово перетворювався на прояв вишуканого, рафінованого стилю життя. Чимало людей здійснювали туристичні подорожі з метою підкреслити власну належність до певної суспільної групи. Такий сплеск інтересу до туристичних подорожей сприяв стрімкому розвитку туристичної індустрії. Набутий емпіричний досвід і необхідність вирішення нагальних проблем потребували наукової рефлексії.

У французькій науці першим туристську тематику вивчав географ Р. Бланшар, завдяки якому до наукового обігу ввійшло поняття «туристська промисловість», яка розумілася як «експлуатація краси» країни. Статтю Р. Бланшара «Туризм у французьких Альпах» можна вважати першим суто туристським дослідженням у Франції [2, с. 58].

У працях Р. Бланшара, Ж. Брюна, П. Відаль де ла Блаша закладені основи французької школи географії людини. Французька школа географії людини — одна з найвідоміших, переважно, країнознавчих наукових шкіл. З кінця ХІХ — початку ХХ століття вона характеризується чітко вираженим країнознавчим спрямуванням [1, с. 70–72].

Визначальною рисою французької школи є гуманістичний підхід, в якому першорядна роль належить людині. Інша ознака цієї школи — видатне мистецтво опису. Однак такий опис не базувався на чіткій та обґрунтованій схемі характеристики території. Матеріал викладався так, щоб читач відчув «аромат території». Вибиралися най-

більш вражаючі деталі, які впливають на уяву, і вони зближались між собою в тексті. Поряд часто ставилися далекі один від одного факти, наприклад, політичні, археологічні і кліматичні. На відміну від своїх німецьких колег, французькі географи майже не приділяли уваги проблемі розділення географії на природничу та суспільну. Французька географічна школа мала вплив на розвиток географії в інших країнах.

Поль Відаль де ла Блаш (1845–1918) відомий своїм шедевром «Картини географії Франції». У цій праці він порівнює країну з особистістю. Цікавими є думки вченого про географічну специфіку території. Він наголошував на взаємній гармонії між ландшафтом і людською діяльністю. Вираженням взаємодії природи і людини під час адаптації людини до природи Відаль де ла Блаш вважав «спосіб життя», який він називав «первинним основним» предметом дослідження. Варто зазначити, що географи французької школи країнознавства вивчали в першу чергу зовнішні прояви в ландшафті від діяльності людини. Тому в роботах школи основний акцент ставився на сферу, в якій людина була найтісніше зв'язана з природою, найбільше від неї залежала. Промислові райони і великі міста, як правило, не вивчалися.

Країнознавчо-краєзнавчий напрям французької школи географії не відрізнявся глибоким теоретичним обґрунтуванням. Дослідження в напрямку географії людини концептуально продовжив один з учнів Відаля — Жан Брюн (1869–1930), який сприяв закріпленню і розповсюдженню ідей Відаля у Франції та за межами. І. А. Вітвер відзначає два основних принципи географії людини, розвинутих Брюном.

Перший — «принцип людської діяльності», у процесі якого безупинно змінюються географічні факти.

Другий — «принцип взаємозв'язку», який означає складання (формування) географічного об'єкта в результаті взаємодії окремих елементів, а також взаємодії даного району чи країни з іншими районами, країнами, зі світовим господарством. Брюн підкреслював, що «географія — не інвентар, а історія; не перерахування, а система» [3, с. 28].

Брюн виділяв 3 категорії найважливіших реалій географії людства, які проілюстрував на прикладі взаємодії людини і природи в декількох оазисних районах Сахари та в Альпах:

- реалії непродуктивного використання земель для житла і доріг;
- реалії освоєння земель рослинами та тваринами, або обробіток і розведення;
- реалії деструктивної експлуатації ресурсів: збіднення рослинності, знищення тварин, видобуток корисних копалин.

Згодом Брюн розширив сферу своїх досліджень, і окрім географії людини вивчав політичні та історичні аспекти географії [3, с. 29].

Дослідження Е. Мартона присвячені як теоретичним проблемам фізичної географії, так і регіонального країнознавства (Центральна Європа, Франція). У працях Ш. Депенре порушено важливі теоретичні й методологічні проблеми географічних наук, проаналізовано головним чином природні, соціально-технічні, медико-біологічні та інші фактори середовища проживання людини. Е. Реклю здійснив спробу надати загальну картину розвитку людства й опис країн у формі яскравих, живих характеристик з позицій, близьких географічному детермінізму [4].

Подальший розвиток французької наукової школи в 1930-ті рр. визначали дослідження просторових конфігурацій туристських потоків. Одним з найвидатніших її представників був Ж. Мьєж. У своїх працях, присвячених туризму в Савої, він сформулював своє бачення модельних трансформацій туристських дислокацій від точково-лінійної системи (вибудовується по мережі залізничного полотна) до моделі територіального розосередження. Провідним чинником цих трансформацій, на його думку, була моторизація, що створила передумови туристського освоєння територій, віддалених від залізниці.

1. Александровская О. А. Французская географическая школа в XIX – начале XX вв. / Ольга Андреевна Александровская. — М. : Наука, 1972. — 144 с.
2. Божко Л. Д. Генезис та еволюція наукового туристського дискурсу / Л. Д. Божко // Вісник Харківської державної академії культури. — 2012. — Вип. 37. — С. 56–66.
3. Витвер И. А. Французская школа «географии человека» / И. А. Витвер // Ученые записки МГУ. — 1940. — Вып. 35. — С. 8–44.
4. Лебедева Н. А. Элизе Реклю / Н. А. Лебедева, Н. К. Лебедев ; [отв. ред. А. И. Соловьев]. — М. : Государственное издательство географической литературы, 1956. — 40 с.

Лихачева О. Е.

Влияние семьи и академической среды на становление личности Карла Рау

Карл Генрих Даниэль Рау — известный немецкий экономист и статистик, профессор политической экономии Гейдельбергского университета, почетный член многих европейских университетов, родился 23 ноября 1792 г. Одним из основных достижений этого ученого была систематизация огромного пласта фактического материала, ставшего основой для зарождающейся экономики народного хозяйства как одной из базовых отраслей политэкономии. Его